

Pekařov

Charakteristika obce:

Pekařov je historická katastrální obec Podesní. Nachází se západně od obce Bukovic, se kterou v minulosti tvořila jednu politickou obec.

Vesnice se nachází v kotlině obklopené horami, ale otevřená k jihu. Na severu se vypíná Studenec 726 m a Pekařovský vrch 784 m, na jihu Chlum 616 m (Březina uvádí Uhlisko), na západě Žárovec 793 m a na východě Bukový vrch 771 m. Vesnice se vždy vyznačovala drsným podnebím. Německý název pro Pekařov - Beckengrund byl odvozen od slova BecKen – Schüssel (kotliná – mísa), znamenající kotliná či dolina a –grund ve významu dno, tedy ves, ležící na dně kotliny. Protože Beck znamená v jihoněmeckých nářečích Bäcker (pekař), byla obec již roku 1720 omylem pojmenována česky Pekařov. Podle německé pověsti měli do Pekařova jezdit šumperští pekaři pro palivové dříví do svých pekáren a prý proto dostala obec svůj název. A. V. Šembera použil pro vesnici na své mapě Moravy vhodnější název Hluboké. Vesnice se česky psala v letech 1570 – 1577 jako Pekengrung, 1577 – 1589 Pekengründt, 1720 – 1771 a od 1885 Pekařov, 1793, 1798, 1847 a 1875 Pekačov, 1847 – 1872 Beckengrund, 1863 – 1874 Hluboká či Hluboké. Německy se psala ves 1608 – 1945 Beckengrund, Beckengrunt.

Poloha obce:

Pekařov leží na 50°4' severní šířky a 17°1' východní délky od Greenwich. Nadmořská výška se pohybuje od 525 do 710 m. Bývalá škola se nachází ve výšce 550 m. Poloha obce je jihovýchodní a klesá od severu na jih. Rozdíl v nadmořské výšce je 200 m. Obec má typický horský charakter. Rozdíl doby květu v horní (Oberort) a dolní (Unterort) částí je deset dní.

Obcí protéká bezejmenný potok, který se vlévá do Račinky (staré mapy ho označují za Grossbach). Horní část obce je situována na náhorní plošině, dolní část vsi je spíše sevřena údolím. průměrná noční teplota je 7 stupňů. Len zde v minulosti pěstovaný měl výtečnou kvalitu, ovoce bylo méně chutné. Mimo brambor se zde pěstoval oves, ječmen a nuzné žito. Dále se zde pěstovalo ve větším množství zelí, méně už řepa a hrách.

Geologická struktura Pekařova patří ke krystalické zóně Hrubého Jeseníku a má tyto hlavní vrstvy: rulu, žulu a krystalickou břidlici. Geologicky je oproti Maršíkovu na horniny chudá, má však také stopy ryzího křemene, achátu a ametystu. Dále je zde slída či břidlice. Obec má částečně jílovitou a částečně písčitou půdu.

Množství srážek je cca 900 - 1200 mm ročně. Obec již patří do stoupajícího množství srážek.

Hornatina Pekařova patří společně s hornatinou Velkých Losin k posledním výběžkům oblasti Šeráku směrem na jih, tzv. Černé stráně.

Velikost obce:

Pekařov zaujímá rozlohu 377 (většinou se uvádí rozloha 337) ha 13 a 63 m² a na délku má obec (zástavba) 2 km. V Pekařově bylo v třicátých letech minulého století 250 ha orné půdy. Louky činily 17 ha, pastviny 12 ha, les 45 ha, stavební pozemky 2 ha, pustiny 5 ha a cesty 5 ha. V roce 1900 měl Pekařov spolu s Bukovicemi rozlohu 1026 ha. Hospodářská půda celé obce měla rozlohu 997 ha (pole 701, louky 71, pastviny 43 a zahrady 5). V roce 1900 měl Pekařov spolu s Bukovicemi 143 domů, kde žilo 696 většinou německy mluvících osob, katolického vyznání.

Pekařov měl v roce 1793 45 domů, kde žilo 266 obyvatel. V roce 1834 tu stálo 46 domů, kde bydlelo 236 obyvatel (108 mužů a 128 žen). V roce 1900 se v obci nacházelo 45 domů s 208 obyvateli (102 mužů a 106 žen). V roce 1930 je zde opět 45 domů s 193 obyvateli. V roce 1945 tu bylo 47 domů s 250 obyvateli, z nichž nejméně 80 osob bylo uprchlíků ze Slezska. Muži v té době byli v zajateckých táborech. Po vysídlení obce v roce

1946 byla větší polovina domů zbourána, neboť se vesnici nepodařilo dosídlit českým obyvatelstvem z vnitrozemí. Dnes zde žijí na stálo dvě rodiny.

Dle náboženského vyznání žilo v roce 1921 v Pekařově 190 katolíků. V roce 1930 tu žilo 186 římských katolíků, 2 starokatolíci, 1 pravoslavný a 4 osoby byly bez vyznání.

V obci byla tehdy jednotřídní obecná škola, hřbitovní kaple Nanebevzetí Panny Marie. V obci byla továrna Kolbů, která vyráběla varhany a flašinetu. Dále zde byly dva hostince, jeden kupecký krám, jeden hokynář, dva stolaři a jeden obuvník.

Poštovním úřadem a četnickou stanicí spadala vesnice k Velkým Losinám, kde také byla a dodnes je přifařena. V letech 1920 - 1945 měl Pekařov policejní stanici a poštovní úřad v Pustých Žibřidovicích.

První zmínka o obci pochází z česky psaného urbáře losinského panství (1577), které vlastnili Žerotínové.

Kolem roku 1600 byl Janem st. ze Žerotína Pekařov přičleněn k nově vzniklému panství Vízmbek (Loučná). V rukou Žerotínů byl Pekařov spolu s celým vízmberským panstvím až do roku 1770. Tehdy připadl velehradskému klášteru (1770 – 1784), poté Náboženskému fondu (1784 – 1833), kdy se stal majetkem Mitrovských (1833 – 1844), poté byl koupen nejvýznamnějšími moravskými podnikateli Kleiny, jejichž kořeny byly v sousedním Přemyslově.

Obec Pekařov byla až do roku 1849 samostatnou. Poté byl přidělen Pekařov k sousedním Bukovicím. Prvním starostou se stal patrně Franz? Wiche (1849 – 1854) z Bukovic. K Bukovicím patřila obec až do dubna 1939, kdy Bukovice připadly k Velkým Losinám a Pekařov se stal až do roku 1945 součástí Pustých Žibřidovic. Po skončení války se opět Pekařov vrátil k Bukovicím, kde setrval až do roku 1976, kdy se stal místní částí Jindřichova. Bukovice se opět staly součástí Velkých Losin.

Hospodářský stav v obci v roce 1900 byl následující: bylo zde 9 koní, 151 kusů dobytka (92 krav), 37 koz, 22 prasat, 18 včelstev (úľů), 139 slepic a 10 kusů jiné drůbeže. Spolu s Bukovicemi zde bylo (1900) 36 koní, 399 kusů skotu a 69 prasat.

Veřejné cesty: Zpevněná cesta (silnice) vedla na hlavní cestu, která spojovala Velké Losiny s Pustými Žibřidovicemi. Dále zde byla kostelní stezka přes Hitlertovu kosu do Žibřidovic, Kromerova stezka přes les Žárovec do Horního Bohdíkova. Dále zde byla cesta vedená kolem dědičné (Kolbovy) rychty do Velkých Losin a Nové vsi (Žárové).

Názvy pozemků: Sommer – Lahm, Kalter – Berg, Steinhübel, Winter – Lahm či Barndwald.

Na obecní pečeti bylo rádló. Tato pečeť patrně pochází tak jako v sousedních Bukovicích z roku 1620. Předpokládaný nápis na pečeti byl asi tento: *PEKENG RÜNDORFFER *GEMEIN *SIGL.*

V době německé okupace 17. května 1939 měl Pekařov se sousedními Pustými Žibřidovicemi 515 osob zaměstnaných v zemědělství a lesnictví. V průmyslu a dopravě jich bylo zaměstnáno 556 (především v papírně v Jindřichově, kam docházelo 7 dělníků z Pekařova), 50 osob se zabývalo obchodem a řemesly, 26 osob bylo zaměstnáno ve státním a soukromém sektoru. Vysoký počet 178 osob se vykazoval svobodným povoláním. Obyvatelstvo Pekařova a Žibřidovic vlastnilo a hospodařilo především v zemědělství. Drobných rolníků vlastnících půdu od 0,5 – 2 ha bylo 29, dalších 36 rolníků vlastnilo půdu mezi 2 – 5 ha, středně velkých sedláků zde bylo nejvíce, neboť 66 patřila půda o rozloze 5 – 20 ha a velkých sedláků s půdou mezi 20 – 100 ha bylo 21.

Dějiny obce Pekařova:

Podle starých legend vznikalo jméno vsi Pekařov jako BOCHAL: k němu patřil BOCH – HAN, zátaras, který se táhl od západu tj. od Pomoraví. Ze slova Boch – han se

utvořilo slovo Heeh – han – Bek – kan – Pekkem – Peckengrund (1591). Toto místo mělo být dle legend určeno pro trestance, kteří zde museli těžít melandry dřeva (melandr je 32 sáhů)

Nechme legendy legendami, první zmínka o obci pochází z roku 1577. Ovšem obec Pekařov je mnohem staršího data. Sousední Nová ves, nyní Žárová se připomíná už v roce 1355. Pusté Žibřidovice se připomínají v roce 1382. V té době patrně vznikla vesnice Pekařov. První usedlíci museli vykácet les a na jeho místě si postavili první chalupy, u kterých měli svá políčka. Je dost možné, že původní cesta z Losin nevedla přes Horní Bohdík, ale přes Pekařov dále přes Pusté Žibřidovice na Kolštejn a dále do Slezska. Při válečném konfliktu mezi Uhry vedené Matyášem Korvínem a stoupenci Jiříka z Poděbrad (kolem 1470) došlo ke zničení mnoha vesnic (Žibřidovice, Rejhotice, Venřovice) a také Nového hradu u Kopřivné. Tehdy také pravděpodobně Uhři vyplenili Pekařov.

Skutečné dějiny Pekařova začínají až za nejvýznamnějších moravských šlechticů a to Žerotínů. Prodejní smlouvu ze 6. října 1494 se šumpersko – novohradské panství stalo (zástavním) majetkem Žerotínů, tj. Jana ze Žerotína a jeho syna Petra. Ten také kolem roku 1507 získává téměř celé Podesní do dědičného vlastnictví. Berňová registra moravská Pekařov ještě neuvádějí (1516), zato jsou zde uvedeny vesnice Nová Ves a Bohdík. Je velmi pravděpodobné, že to byl právě Petr ze Žerotína (před 1488 – 1530), který povolal kolem roku 1520 osadníky, aby opět obnovili vylidněnou vesnici. Žerotínům patřilo město Šumperk, ale i vesnice na Zábřežsku, kde žili Moravané české řeči.

Část těchto Moravanů se patrně přistěhovala do Podesní, a také do Pekařova. V první zprávě o obci se dozvídáme z česky psaného urbáře z roku 1577, kdy zde bylo 21 usedlíků (domů) tj. asi 147 obyvatel. Tehdejším rychtářem byl Lorente Hielbrandt (Hilbert). Ten koupil v roce 1586 rychtu v Bukovicích. Rychtář byl nejvýznamnější osobou v obci. Jeho výhodou bylo, že byl osvobozen částečně od feudální renty své vrchnosti (Žerotínů). Byl povinen odvádět o sv. Jiří a sv. Václavu peněžitý plat za nechození na robotu, který se roku 1587 pohyboval v rozmezí od 18 grošů 5 denárů do 22,5 grošů. Kromě toho dával rovněž dva korce tzv. lesního ovsa za těžbu palivového dříví pro svou potřebu. Jediným platem, který jim byl stanoven jako ostatním sedlákům, byl od roku 1587 nově zavedený plat za svobodu prodeje dobytka ve výši 3,5 groše jeden den pololetně. V roce 1591 platil rychtář ze své usedlosti na sv. Jiří a sv. Michala 15 grošů. Ve vesnici bylo 22 usedlíků. Jejich příjmení byla Kastner, Drexler, Sedláček, Ebel, Hybel, Feidt, Prokeš, Harmut, Donik, Vaněk (Wanken), Bleicher, Kykenzeger, Friz, Klein, Elders, Weber a další.

Jestliže Pekařov měl v roce 1591 22 usedlíků, tak mnohem starší Nová Ves jich měla jenom 15. Už z prvního urbáře losinského panství (1577) známe prvního řemeslníka a to Wolfa Webera, který platil z tkalcovského řemesla pololetně po 15 groších. Jeho hlavní obživou však bylo, tak jako všech obyvatel Pekařova, zemědělství. V okolí obce byli další řemeslníci v Pustých Žibřidovicích a to sklářský mistr Michal Spiricz, který platil ze své skelné hutě (1587) pololetně 12 zlatých. V Bukovicích byl další tkadlec Johann Schwarz a kovář Fridrich, který dával vrchnosti ročně dvě sekery a kromě toho byl za plat ve výši jednoho zlatého odváděný každoročně o sv. Jiří osvobozen od robot.

V Bukovicích byl také mlýn, který držel mlýnář Wolf Seidt za pololetní plat 1,5 zlatého. Není vyloučeno, že právě do tohoto mlýna jezdili pekařovští sedláci mlít své obilí. Pekařov byl velmi chudou obcí, o čemž svědčí i rozsah robot. Na konci 16. století museli zdejší usedlíci robotovat 7 dní v roce, což se týkalo i žen. Dále byli usedlíci povinni dostavit se na hon panstva jako náhončí zvěře.

Kolem roku 1600 rozdělil majitel losinského panství Jan ml. ze Žerotína panství na samostatné panství losinské a samostatné panství vízberské, které připadlo jeho synu Přemkovi ze Žerotína. Od této doby se stal Pekařov součástí panství Vízberk. Naproti tomu Nová Ves a Pusté Žibřidovice zůstaly u losinského panství.

Od poloviny 16. století se v Podesní začalo prosazovat učení Martina Luthera, které vytlačilo katolictví. Drtivá většina zdejších osadníků jej přijala celkem bez problémů a náš kraj se stal evangelickým. Patrně Jan ml. ze Žerotína byl stoupencem Českých bratří. Žerotín byl velmi tvrdý ke svým poddaným, kteří se proti němu mnohokrát bouřili.

V roce 1581 se ke vzpouře přidává také Pekařov. Poddaní žádali o návrat ke starým pořádkům, stěžovali si především na roboty překračující stanovenou původní povinnost a na to, že musí robotovat ke stavbám. Z této povinnosti se vyplatili, odsuzovali však řadu dalších Žerotínových kroků. Odpor byl organizován, finančně byl zajišťován sbírkami mezi poddanými a přistoupení ke vzpouře stvrzovali její účastníci přísahou. Žerotín se rozhodl zlomit odpor tvrdým postupem, jehož součástí bylo i věznění poddaných. Tyto události se proto neobešly bez násilností. Došlo i ke střetu mezi panskou čeládkou a vzbouřenci. Ti dokonce ohrožovali zbraněmi Janova syna Bernarda přímo v losinské teplici .

Ani prosba císaře Rudolfa II. o vyřešení sporu nepřinesla očekávané výsledky. Císař předal stížnost na Žerotína moravskému zemskému soudu a odmítl řešit tuto při i po opakované prosbě poddaných, kteří na rozdíl od svých šťastnějších sousedů ze Sobotína a Rudoltic neměli v rukou žádná privilegia a svá obvinění opírali jen o ústní svědectví. Císař vyzval své poddané k poslušnosti. Ve vyostřené situaci nesouhlasili sedláci s mimosoudním vyrovnáním. Zemský soud nejprve odmítl německy psanou žalobu a vyjádřil podiv nad tím, že si poddaní vzali německého advokáta, neboť jednacím jazykem byla čeština. V Markrabství moravském byla úřední řeč čeština. Po těchto procedurálních průtazích soud rozhodl ve prospěch Jana ze Žerotína a vydal mu poddané k potrestání. Žerotín dokázal využít svého vítězství a zavedl nové pevné dávky a roboty, které jsou zakotveny v již zmíněném urbáři z roku 1587. Každý poddaný byl napříště povinen dodávat k pivovaru, dvě klády na prkna k pile a půl hranice šindelů zhotovených na vlastní náklady k panským stavením a jiné platy.

Obyvatelé Pekařova se nepochybně podíleli především pěší robotou a peněžními dárkami na stavbě losinského zámku či kostela a dalších panských staveb.

Jan ze Žerotína zemřel 8. května 1608. Panství Losiny zdědil Jan Jetřich a panství Vízmbek Přemek II ze Žerotína. Jelikož Přemek nebyl ještě plnoletý, panství Vízmbek tehdy vedla jeho matka Andělína Ryšánka z Modřic. V roce 1617 si Přemek vzal za manželku Annu Marii Šlikovou pocházející z nejvýznamnější české šlechty.

V době stavovského povstání (Morava se k protihabsburské vzpouře připojila až v květnu 1619), se Přemek spolu se svým bratrem Janem Jetřichem nechávají vtáhnout do povstání českých stavů. Přemek se v rebelii více angažoval než jeho bratr. Sloužil v jezdeckém pluku moravského protihabsburského odboje Ladislava Veldena za Žerotína a nechal se zvolit do zemského sněmu.

Po porážce stavovského vojska na Bílé hoře 8. listopadu 1620 byl Přemek odsouzen ke ztrátě tří čtvrtin majetku. Obdobně dopadl jeho bratr Jan Jetřich. Konfiskace se nevztahovala na vízmberský dvůr, který patřil před povstáním matce obou Žerotínů. Panství měla přejít na členy císařské rodiny, kteří měli Žerotínům vyplatit jejich podíl. Důsledkem válečných událostí neměli Habsburkové dostatek prostředků k vyplacení Žerotínů.

Díky vlivným přímluvcům u vídeňského dvora byly Žerotínům udělovány nové a nové patenty na oddálení vystěhování ze země. V této době byl už popraven (21. června 1621) jeho tchán Jáchym Ondřej Šlik, který byl považován za hlavního vůdce povstání.

V roce 1625 vydal vládce Moravy kardinál Dietrichštejn dekret, který nařizoval nekatolíkům „Obrátit se do svatodušních svátků na víru katolickou a nebo se úplně, netoliko z města, z celé země vystěhovati.“

O tři léta později v roce 1628 začalo platit obnovené zřízení zemské pro Markrabství moravské, které privileguje pouze katolíky. V té době se stala němčina hlavním jazykem na Moravě.

V roce 1628 odcházejí Žerotínové do Slezska, ale už na počátku roku 1629 jsou oba bratři zpět na svých panstvích, aby se mohli účastnit projednávání svých majetkových záležitostí. Jelikož císařský dvůr nevyplatil Žerotínům jim ponechanou čtvrtinu, zůstali oba bratři na svých panstvích (Losiny a Vízemberk).

Žerotínům se díky intervencím příbuzného Jindřicha hraběte Šlika (na Bílé hoře velel moravským oddílům, po svém zajetí vstoupil do služeb Habsburků), který byl ve velké milosti u císaře, podařilo vyjednat podmínky pro udržení svých majetků.

Žerotínové museli roku 1639 zaplatit vysoké odstupné 100 000 zlatých císařské pokladně a přestoupit do tří měsíců na katolickou víru. Žerotínové sice zaplatili, ale katolíky se nestali. V evangelické víře setrvali až do smrti.

Přemkova manželka Anna Marie zemřela při porodu společně se svým synem v roce 1635. Jako nekatolička nesměla být pohřbena v hrobce losinského kostela. Na radu přímluvce a mecenáše obou Žerotínů Karla staršího ze Žerotína se Přemek obrátil na knížete Minsterberského, který mu povolil pohřbít své drahé na šternberském panství.

Při vpádu švédského vojska na Moravu (1624 – 1650) dostávají Žerotínové pro svá panství ochranný list od svého souvrerce vojevůdce Torstensonova. Tím byla chráněna panství od plenění ze strany Švédů. Generálův podpis na zmíněném dokumentu byl dostatečnou zárukou a ochránil většinu obcí v Podesní od tolik obávaného násilí a plenění, odvodů proviantu, koní a jiných dávek Švédům a od ubytování jejich vojáků. Byli to naopak císařští vojáci kteří vedení hejtmánem zábřežského a rudského panství vymáhali proviant na losinském a vízberském panství.

Přemkův bratr Jan Jetřich zemřel v roce 1645 jako luterán a díky švédské přítomnosti byl pohřben v hrobce losinského kostela. Jan Jetřich neměl dědice, proto se Přemek ujal správy i losinského panství. Obě panství spravoval až do své smrti v roce 1652. Ani on nenalezl po své smrti klid. Konzistoř v Olomouci zakázala pohřbít ostatky nekatolíka do posvěcené půdy losinského kostela. Na důstojný pohřeb čekal v komoře nad zámeckou kaplí až do roku 1569 ???, kdy ho do hrobky Žerotínů v losinském kostele pochovali tajně sedláci, kteří se v té době bouřili proti vrchnosti.

Odlehlost Podesní i Torstensonův list pomohly i obyvatelům Pekařova přečkat těžká léta třicetileté války bez větších pohrom a strádání. Když v roce 1652 Přemek ze Žerotína zemřel, převzali panství jeho synové Přemek III. a Karel Jindřich. Přemek III. Patrně aby zachránil rodový majetek, přestoupil z evangelické víry ke katolictví. Karel Jindřich zůstal věrný svému lutherskému přesvědčení a po dohodě a majetkovém vyrovnání se svým bratrem se odstěhoval do Slezska.

Smrtí posledního losinského Žerotína nekatolické víry Přemka II. ztratili obyvatelé Podesní poslední oporu svého lutherského vyznání. Ještě v roce 1658 byli mnozí losinští farníci, tedy i pekařovští, označeni jako zatvrzelí kacíři. Nucení poddaných k novým dávkám a robotám v 50. letech 17. století vedly k novému odporu poddaných, kteří porušili starý revers, na který přísahali jejich předkové. Tentokrát podal k císaři stížnost na své poddané Přemek III. Pře byla ukončena v dubnu 1662, kdy císař odsoudil tři z vůdců rebelie k trestu mečem a zástupci poddaných museli svou vrchnost odprosit. Poprava odsouzených se konala 24. července. Mezi nimi byl i Kryštof Winter z Maršíkova, tedy z panství Vízemberk.

V roce 1677 měl Pekařov 25 usedlíků a asi 175 osob. Ves měla 400 měřic polí (80 ha). Rychtář Friedrich Göttlicher vlastnil 70 měřic půdy, další sedlák 30 měřic a 15 sedláků mělo po 15 měřicích; osm chalup bylo bez polí. Jména pekařovských usedlíků byla: Jackwerth, Hilbert, Sedlatczek (na 10 domech), Montag, Theuer, Klein, Wanke (Vaněk) a Harmuth. Ve vesnici nepochybně stála pazderna a byli zde dva tkalci. V Bukovicích bylo tkalců pět.

O rok později a to na květnou neděli 1678 byla v sobotínském kostele přistižena vernířovická žebračka Marina Schuchová, že nepřijala do úst hostii, ale schovala si ji do modlitební knížky. Farář Schmidt událost nahlásil losinské vrchnosti. Žebračka Schuchová

vypověděla, že hostii měla přinést sousedce, porodní bábě Dorotě Gröerové (51 let), které nedojila kráva a na radu sousedky Doroty Davidové (68 let) jí měla proto dát hostii. do krmení. Panství tehdy spravovala za své nezletilé synovce hraběnka Andělína Anna Sybila Galová, rozená ze Žerotína (sestra předčasně zemřelého 41 letého Přemka III.), pro kterou to byly zločinné čáry. Hejtman panství Adam Vinarský z Křížova jí poradil, aby událost nechala vyšetřit Františkem Jindřichem Bobligem z Edelstadtu, který pocházel ze Zlatých Hor a měl mít bohaté zkušenosti z čarodějnických procesů, které se konaly v niském knížectví (tzn. také na Jesenicku).

Po nelidském mučení zemřela 24. května v losinské mučírně Dorota Davidová. První exekuce obviněných žen se konala 7. srpna 1679. Tento strašný trest jim byl zmírněn tím, že jim kat uvázal pod krkem váčky se střešným prachem, který je měl udusit. (Polách)

Přestože nebyl nikdo z Pekařova upálen, v sousedních vsích byli mučeni a upalováni většinou nevinní lidé. Možná jejich největším proviněním bylo to, že srdcem neustále tíhli k evangelictví.

Jedno z míst, kde se údajně konaly čarodějnické slety, měly být i Pusté Žibřidovice. Zdá se, že místo čarodějnických sabatů se v sousedním lese Žárovci konala tajná shromáždění evangelíků vedená tzv. lesními kazateli. Ze sousedních Pustých Žibřidovic byly obviněny z čarodějnictví a upáleny Anna Richterová (1681) a Dorothea Rotterová (1682). Ze sousedního Německého Bohdíkova to byla Anna Bartelová a Valentin Klapper (1686). Za upálení tzv. čarodějnice museli rodinní příslušníci zaplatit až 83 zlatých, 43 krejcarů a 3 denáry. Kráva v té době stála 7 zlatých.

V čase čarodějnických procesů byli uvězněni také bukovický rychtář Mathes Walter a jeho žena, sestra popravené Dorothy Biedermannové (nazývané jako lázeňská Tobiáška), která byla manželkou losinského ranhojiče.

Rok 1680 přinesl mimo čarodějnických procesů i turecké nebezpečí (v roce 1683 byla Turky obléhána Vídeň a část turecké armády vyplnila Moravu) a také nezvaného hosta – mor. První obětí se stal bukovický občan Matheus Kopp (28 let). Mor si ve Velkých Losinách vyžádal 37 osob, v Bukovicích 20 a v Nové Vsi 21 osob. Není vyloučeno, že se mohl nakazit někdo z Pekařova. Mor zahubil 37 lidí, čarodějnické procesy si vyžádaly celkem 38 osob. Poslední poprava se konala v roce 1686. Je možné, že hranice s odsouzenými nehořely v areálu dnešních lázní, ale nedaleko v dnešní Žárové, tehdejší Nové Vsi.

Další velmi těžkou pohromou byl pro Bukovice 20. květen 1706, kdy se v prostoru Ucháče, Bukovic a Pekařova strhla obrovská bouře provázená přívalem vod. Ten byl tak velký, že pobořil bukovický mlýn. Následky bouře byly hrozné. Utonulo 14 osob, z toho polovina dětí. V mlýně zemřela mlynářka Juliána Wolfová, její děti Anton a Josef a chůva Marina Jakvertinová. Mlýnský kámen voda odvalila 200 metrů daleko. Mlýn stál v místě pozdější hospody č. 93. Na památku na tuto smutnou událost nechali bukovičtí občané postavit kapličku, do které byl zavěšen zvon. Ten měl ochraňovat místní občany proti velké vodě. Už v té době si tuto hroznou událost připomínali jako památný den (den modliteb) i pekařovští občané. Tento den byl v Pekařově připomínán až do roku 1946. Mlýn byl v Bukovicích postaven později na jiném místě. V roce 1781 držel mlýn Josef Schwarzer a po něm Johann Sedlaczek.

Další povodeň zažil Pekařov 13. května 1796, kdy velká voda napáchala škody především na polnostech ve výši 15 zlatých 36 krejcarů. Bukovice tehdy na tom byly hůře neboť tam škoda dosáhla částky 57 zlatých 51 krejcarů. Povodeň zasáhla Bukovice i v roce 1800, kdy velká voda napáchala škody ve výši 20 zlatých.

Mimo velké vody, která páchala závažné škody, přišla už v roce 1714 další pohroma – opět mor. Jak povodeň z roku 1706 i černou smrt měly mít na svědomí čarodějnice. První případ moru se stal v nedalekých Rejhoticích, kde 2. září zemřela vdova Susana Hanneselová a její dcera Merina. Matka měla 44 let a dcera 19 let. Po nich následoval na Vízmbersku hajný

a další. Jenom v Losinách se nakazilo 58 osob morem, z toho pouze 11 mohli ranhojiči zachránit. Ostatní (47 osob) toto štěstí neměli.

V roce 1719 postihlo Podesní obrovské sucho, které vyvolalo neúrodu a hladomor. V červenci 1719 hořel na losinském panství les dlouhý 1 míly. (11 km)

Tehdejší vnuk Přemka III. ze Žerotína Jan Ludvík, vlastník panství Losiny a Vízemberk, nechal v letech 1728 – 1730 postavit u losinského zámku velkou sýpku. V té době se také stavěl nový panský dvůr, panská střelnice a také velkolepá barokní zahrada. Je velmi pravděpodobné, že se na těchto stavbách podíleli jak finančně tak svými robotami pekařovští usedlíci. V roce 1732 se poddaní obou panství opět vzbouřili. Dá se přepokládat, že mezi nimi byli i pekařovští usedlíci.

V roce 1739 dokončil slezský zeměměřič Kristoph Galubitz detailní mapu panství Losiny a Vízemberk, která jedodnes součástí prohlídkové trasy na zámku ve Velkých Losinách. V té době měl Pekařov 19 sedláků, 6 drobných rolníků (zahradníků) a 4 chalupníky bez půdy. Ve vesnici nebyl mlýn. Rychtář Baltzer Jakwerth??? měl 306 měřic (61 ha) a byl největším sedlákem v Pekařově. Měl také právo čepovat ve své hospodě vrchnostenské pivo a nalévat pálenku. Dalším velkým sedlákem byl Jakwerth s 102 měřicemi (20,4 ha), ostatní sedláci měli mezi 2-5 měřicemi půdy. Pekařov patřil mezi nejchudší obce panství Vízemberk. Jména největších sedláků mimo už zmíněných byla např. Klein, Wicha, Götlicher, Axman, Frank, Wanke a další. Mezi malé rolníky patřil Kolb, Daniel, Rupprichcht, Bartel, Hartwig a další. V roce 1750 byla vyměřena roboty v trvání tří dnů v týdnu (pěší, ne s koněm), 6 zahradníků a 4 domkaři robotovali jeden den v týdnu. Naproti tomu uvádí Březina (1932), že toliko 11 pekařovských sedláků robotovalo toliko po dvou dnech ročně Tentyž autor uvádí, že v polovině 18. století platil Pekařov vrchnosti pololetně pozemkovou dávku 34 zlatých 53 krejcarů, dále odevzdával 80 kuřat a 250 vajec. Dále pekařovští odváděli poplatky, dřevní tolar, šindelní úrok, úrok z předení příze, úrok z pěstování lnu, úrok z držení klúčenin a další. V roce 1750 měla vesnice 273 měřic orné půdy (55 ha), 18 měřic zahrad, 98 měřic lad, 62 měřic pustin. Z luk bylo 12 vozů sena.

V okolí Pekařova byla většinou pole, louky, pustiny a lady. Výjimku tvořil pouze les Žárovec (Brandwald) asi 350 ha a Ucháč, kde začínal souvislý les Hrubého Jeseníku. Les Žárovec i Ucháč sloužil už od středověku jako úkryt před nepřátelskými vojáky. Ten měl sloužit jako útočiště pekařovských obyvatel jak za třicetileté války tak i za válek mezi Rakouskem a Pruskem o Slezsko s Kladskem. Po prohrané Sedmileté válce (1756 – 1763) museli i občané Pekařova platit válečné daně či dodávat koně pro potřeby armády. Po smrti Jana Ludvíka ze Žerotína prodává jeho syn Jan Karel zadlužené vízberské panství spolu s Pekařovem velehradskému klášteru (1770). Majetek kláštera na příkaz našeho císaře Josefa II. propadl státu tzv. Náboženskému fondu (1784 – 1833). Nová státní správa zrušila na panství 8. září 1876 robotu. Ta byla nahrazena stálým peněžním platem. Zrušení roboty, se kterým nebyly spojeny žádné jiné poplatky, obnášely pro Pekařov ročně 191 zlatých. (Bukovice platily 332 zlatých). Pekařov platil státu rolnickou (usbariální???) dávku (1794) ve výši 95 zlatých 20 krejcarů.

V roce 1800 měl Pekařov 47 domů, kde žilo 54 rodin, což bylo dohromady 270 osob (duší). Žilo zde 12 sedláků a 49 drobných rolníků a chalupníků. Tito vlastnili 230 jiter skromné orné půdy. Obec měla tvar latinského S a bylo velmi nesnadné dostat se do ní vozem. Obyvatelé většinou obhospodařovali svá pole pomocí dobytka (téměř zde nebyli koně), veškerou vodu získávali ze stékajících polních a lesních pramenů. Obyvatelstvo se živilo většinou zemědělstvím, v zimě sprádáním lnu a stahováním dřeva. Obec měla před rokem 1800 vlastní hřbitov.

Obilný mlýn stál pod Novou vsí (Žárová) s jedním složením. Další mlýn byl v Bukovicích a v dnešním Jindřichově. V Pustých Žibřidovicích byla lisovna lněného oleje a lihovar. Také zde byl kovář, stolař a tesař, krejčí či zedník. Příjmení žibřidovických usedlých

(1800) byla tato Rotter, Getlicher, Endlicher, Schneider, Sedláček, Bartel, Winkler, Brosig, Lekel, David Wanke, Axmann, Weiser, Dědič, Walter a další.

Škola se v Pekařově připomíná v roce 1807. V té době podle legendy měli vesníci procházet Napoleonovi vojáci.

Vesnice žila především zemědělstvím. Jen v zimě se zde mimo předení lnu uplatnilo řezbářství a košíkářství. Zde je třeba hledat už talent pekařovských občanů, ze kterých vyšla zcela geniální rodina varhanářů a flašinetářů – Kolbů. Zdejší řemeslníci prodávali své výrobky jak na trzích v Šumperku, tak v Kolštejně (Branná).

V roce 1812 popisoval zdejší kraj J.A. Zeman. Ke zdejšímu vízberskému panství náleželo 16 vesnic, z nichž většina ležela hluboko v horách. Domy byly z části postaveny z pálených cihel, avšak zvláště, nejsou ohozeny žádnou omítkou, přestože by se dalo očekávat, že drsné klima cihly pálené z nekvalitní hlíny v panské cihelně v Kociánově brzy naruší. V samotných horských vsích je pak stále mnoho domů sroubených ze dřeva. V roce 1809 činil počet obyvatel na panství Vízberk 7355 hlav (osob), rozdělených do 1677 rodin. Obyvatelstvo Podesní je nezkažený německý nárudek, středně velké, avšak silné stavby těla, průměrného věku 50 let, zbožný, otevřený, upřímný a skromný. S úsilím, s jakým se v nížinách setkáváme jen zřídka, snažil se získat co nejvyšší výnos ze skoupé a kamenité půdy, která kromě lnu plodí jen brambory, oves a nuzné žito. Hory byly kultivovány až po nejvyšší vrcholy. S nevýslovnou námahou dopravovali rolníci šetrně shromážděné a pečlivě ošetřené hnojivo na neschůdné svahy. Z nedostatku tažných zvířat zapřahovali často před radlici (pluh) ženy a děti. Ty měly připravit půdu pro přijetí často neplodného semena. Tady doslova platilo rčení: „V potu tváře budeš chléb svůj jíst.“

Během dlouhého a drsného zimního času se všude pilně předlo. Příze se částečně odkládala pro domácí spotřebu, z části se odevzdávala sběratelům pro zdejší bělidla (Vízberské, Velké Losiny), mnoho příze také skončilo v rukou šumperských velkoobchodníků. Ti je pak nechávali často zpracovávat až v Čechách na různé látky. Předání lnu bylo hlavním zdrojem obživy zdejších lidí. Z jeho výnosu pak dále platili zdejší osadníci daně a dávky a také z nich hradili stravu a oděv. Chudší domkaři hledali obživu ve vrchnostenských lesích, při kácení stromů. Tato práce byla praktikována především na podzim a v zimě. Při této těžké práci hrozilo, že se na příkrých svazích zraní či zmrzačí. Lehčím způsobem obživy bylo obchodování se střížným zbožím.

O chudobě a drsných podmínkách, které panovaly v Pekařově, svědčí i stavba zdejšího kostelíku (1825 – 1828). V té době se pomalu začaly ve vsi objevovat zděné stavby. V té době patrně postihly Pekařov jako součást velkolosinské farnosti další kruté rány. V roce 1832 zemřelo v losinské farnosti 64 osob, mezi nimi 16 dětí na cholera a úplavici. Od srpna 1834 od dubna 1836 zemřelo na cholera 62 osob, mezi nimi 48 dětí. Důsledkem epidemií i válek i drsného kraje ve kterém Pekařov dodnes leží, byla častá výměna obyvatel. Především těch nejchudších (chalupníků).

Pekařov 1850 – 1946

Zákonem ze dne 17 března 1849 byly zavedeny obecní samosprávy. Obyvatelé obcí se dělili na údy obce, tj. usedlé, kteří měli ve vsi domovská práva a na cizince. Správu obce vykonával obecní výbor volený občany s domovským právem. Výbor obce ze svého středu volil obecní představenstvo, které tvořil starosta, jenž nahradil rychtáře a nejméně dva radní. Tehdy také došlo k sloučení Pekařova se sousedními Bukovicemi. Jejich součástí byl Pekařov s výjimkou německé okupace. (1939 - 1945) až do roku 1976. Prvním starostou se stal Franz Wiche z Bukovic. V bukovickém zastupitelstvu měl Pekařov jednoho radního a nejméně dva zastupitele. Pekařov přesto zachovával tradici místních rychtářů, kteří na dění v obci měli největší vliv. Tehdejším rychtářem byl Engelberth Jankwerth. (do roku 1866). V roce 1864 začal Franz Kolb vyrábět v obci flašinetu, tehdy krací skřínky. On také zažil v roce 1866

pruskou okupaci našeho kraje. V té době neviděl na Prusku nic přitažlivého, natož aby ho německy mluvící spoluobčané měli následovat. Neboť nejznámější heslo Prusů znělo: „Pruský voják nesmí mít strach ze smrti, jediný strach, který je mu dovolen, je strach ze svého velitele.“ Prusové dotáhli do losinské farnosti cholery, které podlehl na 99 osob. V celém okrese Vízmberek se cholerou nakazilo 758 osob, z nichž zemřelo 227. Hasičský sbor vznikl v Bukovicích v roce 1903. Ve Velkých Losinách byla už četnická stanice a poštovní úřad. V Pekařově byly tehdy tři hostince (Bronig, Jakwerth a Kolbová), jedno kramářství (Kristenová) a obchod s kořalkou. Hlavním pro tyto občany nebyla živnost, ale především práce na svých polích. Totéž platí i o varhanářské rodině Kolbů.

V létech 1914 – 1918 byl Pekařov postižen 1. světovou válkou. V roce 1916 byl zabaven kostelní zvon a většina mužů musela narukovat do armády. Z války se nevrátilo do této horské vesnice 12 mužů. Ti byli zastřeleni nebo pohřešováni. V prosinci 1918 bylo Podesní obsazeno českým vojskem, aby bylo zabráněno odtržení pohraničí. Německy mluvící občané tento akt nesli s těžkým srdcem. Přesto museli respektovat, že jsou součástí ČSR. V roce 1922 byl instalován nový zvon v Bukovicích o rok později i v Pekařově. Bukovice byly elektrifikovány až v roce 1936 a Pekařov v dubnu 1938. V této horské vsi byla postavena malá hasičská zbrojnice se sušárnou hadic až na počátku 30. let dvacátého století. V roce 1935 byl postaven pomník padlým pekařovským vojákům. Tuto impozantní stavbu z velké části dotoval a podnět ke stavbě dal pekařovský rodák „Američan“ Johann Brosig. Ve stejném roce zde byly dva hostince (Jakwerth, Brosig), obchod (Fridrichová), dále stolař (Fridrich) a obuvník (Göttlicher). V Pekařově bylo 12 větších sedláků. Byl zde také holič, tesař, pošťák – ti byli zaměstnáni mimo obec. Velká část dělníků docházela za prací do papírny v Jindřichově.

Bukovice s Pekařovem patřily spolu s Pustými Žibřidovicemi či Maršíkovem k obcím, kde v roce 1935 nezmohla Heleinova SdP. V Bukovicích zvítězili němečtí agrárníci (193 hlasů), SdP tu obdržela 96 hlasů. Zdejší obyvatelstvo podlehl tlaku Německa a SdP až na jaře 1938. V září 1938 byl patrně i Pekařov postižen velkou vodou, kdy byla poničena pole a louky. Zároveň se vyskytla u domácích zvířat slintavka a kulhavka. Ve středu 5. října opustili čeští státní zaměstnanci železniční stanici v Jindřichově a četnickou stanici v Pustých Žibřidovicích (kam spadal i Pekařov). V pátek 8. října vpochoďovaly německé okupační jednotky do Pustých Žibřidovic, kde je nadšeně vítalo zdejší obyvatelstvo. Totéž se patrně dělo i v Pekařově. Dne 4. prosince 1938 se konaly doplňující volby do říšského sněmu. Kandidátka měla tři jména – Hitler, Henlein a Frank. V Pustých Žibřidovicích 756 obyvatel zakroužkovalo JA, a pouze tři občané se vyslovili pro NEIN. Obdobná situace byla i v Pekařově. V okrese Šumperk se pro novou okupační vládu (z jejich pohledu se jednalo o osvobození) kladně vyslovilo 50 120 obyvatel, záporně pak 1 144 obyvatel.

Tehdejší zástupce Pekařova a radní v bukovickém zastupitelstvu Josef Jakwerth prosadil odtržení Pekařova od Bukovic a jeho přičlenění k Pustým Žibřidovicím, které bylo uskutečněno 1. dubna 1939. V Pekařově byly vytvořeny dva obvody: Oberort č. 9 s předsedou Josefem Fridrichem a Niederort č. 10 v jehož čele stál nadučitel Adolf Göttl. Nadšení z připojení k Říši po vypuknutí války začalo, zvláště poté co byli odváděni muži na frontu, polevovat. V letech 1939 – 1945 padlo či bylo pohřešováno 10 vojáků.

Pekařov byl osvobozen 8. května 1945 sovětskou armádou. Den předtím patrně ze zoufalství a strachu z budoucnosti spáchal sebevraždu Emil Beir z Pekařova. Dne 7. 5. 1945 v lese odjistil ruční granát a tak ve věku 51 let ukončil svůj život. Obavy zdejších Němců byly na místě, neboť v létě 1946 museli svůj domov opustit. Patrně na konci srpna 1946 je odváželi ze železniční stanice Jindřichov do západní zóny Německa.

Archivní prameny

SOKA Šumperk

Archiv obce Bukovice in. č. 9

Archiv obce Bukovice in. č. 10

FONDOU Šumperk in. č. 1084 (sčítací operát SO Vízberk 1900)

Tištěné prameny

Radimský, J., Tartínek, M.: Tereziánský katastr moravský. Praha 1962

Literatura

Březina, J.: Vlastivěda moravská, šumperský, staroměstský a vízberský okres. Brno 1932

Doubravský, Z.: Historie obce do roku 1945 In. Velké Losiny 650 let. OU Velké Losiny a OVM Šumperk 2001